

UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE ORTODOXĂ „SFÂNTUL NICODIM”
DOMENIUL TEOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

Eshatologia creștină. Raportul dintre eshatologia inaugurată la Cincizecime, eshatologia incoativă și eshatologia finală sau realizată a cetății ce va să fie

(Evrei XIII, 14)

-REZUMAT-

Coordonator,

Pr. Prof. univ. dr. ION POPESCU

Doctorand,

Pr. PETRE MĂDĂLIN ȘTEFAN

CRAIOVA

2018

Cuprins

INTRODUCERE. Eshatologia și locul ei în cercetarea teologică și filozofică.....	1
1. Spațiul teologic al eshatologiei și complexitatea acestuia.....	1
2. Eshatologia-relativizată din cauza unei înțelegeri eronate (pseudo-apocaliptice) a sensului ei.....	6
CAPITOLUL I. Eshatologia creștină pune în evidență atât dragostea lui Dumnezeu pentru creație, cât și implicarea Lui în mersul istoriei. Eshatologia cosmologică.....	10
I. Bunătatea față de făptură arătată de Dumnezeu în actul creației și în conducerea ei spre destinația finală.....	11
1. Fundamentul și ținta creaturilor sunt în Logosul divin.....	13
1. 1. Cuvântul lui Dumnezeu, Cază și „țintă chemătoare” a făpturilor Sale...13	
1. 2. Creaturile, „parte” a Logosului prin rațiunile lor existente în El.....	14
2. Cosmosul sau lumea creată, mediu al unirii omului cu Dumnezeu.....	19
2. 1. Omul, sinteză a lumii sensibile și inteligibile.....	21
2. 1. 1. Constituția dihotomică a omului prin care comunică cu ambele lumi. Omul originar.....	23
2. 1. 2. Poziția unică a omului în univers - omul ca macrocosmos.....	24
2. 2. Responsabilitatea omului față de creație.....	26
2. 2. 1. Chemarea cosmosului de a fi ridicat în Dumnezeu prin mijlocirea omului în Biserică – cosmologia eclesiologică.....	26
2. 2. 2. Caracterul simbolic și liturgic al creației, revelator al împlinirii ei eshatologice.....	29
2. 2. 3. Îndumnezeirea omului în legătură cu cosmosul.....	33
2. 3. Hristos, mediator între Cer și Pământ.....	34
2. 3. 1. Cuvântul înomenit îndeplinește misiunea ratată de Adam, adică unirea creației cu planul necreat. Cele cinci medieri.....	34
2. 3. 2. <i>Facerea și Apocalipsa.</i> Hristos, Alfa și Omega.....	38
3. Prin chipul divin din el, omul transcende lumea, având ca țintă asemănarea cu Dumnezeu	40
3. 1. Chipul, ca dat ontologic și misiune.....	41

3. 1. 1. Înrudirea omului cu Făcătorul său prin „chip” – baza cunoașterii lui Dumnezeu și fundamentul participării omului la viața veșnică a lui Dumnezeu.....	42
3. 1. 2. Dorul natural al omului după Dumnezeu și libertatea lui exprimată în căutarea sau în refuzul lui Dumnezeu.....	44
3. 1. 3. Asemănarea cu Hristos sau înfierea.....	47
3. 2. Eros și agape. Și Dumnezeu „însetează” după om.....	48
3. 2. 1. Sensul original, divin al lui „eros”.....	48
3. 2. 2. Erosul aparține exclusiv persoanei. „Setea” lui Dumnezeu după om	49
3. 2. 3. Iconomia întrupării - manifestarea culminantă a erosului divin pentru om.....	51
3. 3. Valoarea eternă a persoanei umane descoperită în Hristos.....	52
3. 3. 1. Superioritatea persoanei față de obiect și universal. Abordare filozofică și teologică.....	52
3. 3. 2. Numai în Hristos, omul Îl cunoaște pe Dumnezeu ca persoană și se descoperă pe sine ca persoană.....	52
II. Timpul și spațiul și raportul lor cu veșnicia și supraspațialitatea lui Dumnezeu.....	55
2. Eonul inițial, ca spațiu al locuirii îngerilor, începutul timpului și al lumii și eonul final.....	57
3. Dimensiunea teleologică a timpului.....	63
3. 1. Timpul în filozofia păgână (timpul ciclic).....	65
3. 2. Rațiunea și sensul timpului vetero-testamentar.....	67
4. Timpul liturgic, irumpere a eternității lui Dumnezeu în lume prin Biserică.....	68
4. 1. Eshatologie liturgică sau experiența antinomiei dintre mântuirea deja realizată de Hristos și așteptarea descoperirii viitoare.....	68
4. 2. Trăirea sărbătorilor bisericești – o formă de depășire a timpului cronologic.....	70
III. Istoria.....	72
1. Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul, ca itinerariu și finalitate eshatologică a istoriei....	73
1. 1. Istoria, mișcare unitară spre punctul eshatologic al „secerișului”. Sfânta Scriptură, expresie a acestei unități dinamice.....	73
1. 2. Inexistența unui alt sens al istoriei în afara lui Hristos.....	74
2. Lucrarea providenței divine în istorie.....	76

2. 2. Înțelepciunea divină și libertatea omului în istorie. Pilda neghinei.....	76
2. 2. 1. Puterea pocăinței în schimbarea planului divin cu lumea.....	78
2. 2. 2. Răul din istorie nu poate schimba planul final al lui Dumnezeu cu lumea.....	80
2. 3. Deismul sau eliminarea lui Dumnezeu din istorie.....	82
2.4.Existența Bisericii dreptmăritoare: confirmarea proniei divine în lume....	84
3. Necesitatea sfârșitului istoriei.....	86
CAPITOLUL II. Inaugurarea eshatologiei în evenimentul Cincizecimii.....	88
I. Iconomia lui Hristos, coborâre și descoperire progresivă a Împărăției lui Dumnezeu.....	88
1. Sensuri ale Împărăției lui Dumnezeu.....	89
1. 1. Slava sau lumina Sfintei Treimi.....	89
1. 2. Înomenirea Fiului lui Dumnezeu.....	90
1. 3. Stare duhovnicească mai presus de materie și de orice închipuire materială.....	91
1. 4. Odihnă și veselie în Duhul Sfânt.....	92
1. 5. Împărăția este pentru om „acasă”.....	93
2. Trepte ale revelării Împărăției cerești în lucrarea Mântuitorului Hristos.....	94
2. 1. Împărăția mesianică și împărăția eshatologică în Vechiul Testament....	94
2. 2. Nașterea Fiului lui Dumnezeu între oameni.....	96
2. 2. 1. Nașterea Domnului pe pământ, începutul nașterii noastre în ceruri.....	97
2. 2. 2. Restabilirea în existența creată a stăpânirii duhului asupra materiei.....	98
2. 3. Împărăția Tatălui în propovăduirea lui Hristos.....	99
2. 3. 1. Împărăția Tatălui binevestită de Hristos are o altă rațiune decât cea lumească.....	99
2. 3. 2. Minunile Domnului, semne ale Împărăției vestite de El.....	101
2. 4. Pătimirile și moartea Domnului.....	102
2. 5. Învierea lui Hristos.....	104
2. 6. Înălțarea lui Hristos la Cer.....	105
II. Cincizecimea, începutul vieții cele noi în Duhul lui Hristos.....	107
1. Plinirea descoperirii lui Dumnezeu-Treime la Cincizecime.....	107
1. 1. Cincizecimea, ultimul act al iconomiei trinitare.....	107

1. 2. Deschiderea efectivă a Împărăției anunțate de Hristos. Împărăția harului.....	109
2. Pogorârea Duhului Sfânt, începutul ridicării noastre la cer (eshatologia inaugurată).....	111
2. 1. Sensul eshatologic al pogorârii Duhului Sfânt în chip de limbi de foc..	111
2. 2. Sălășluirea Duhului Sfânt în oameni, ca bază a familiarizării lor cu taina Împărăției viitoare.....	113
III. Biserica, „cerul pe pământ”.....	115
1. Biserica, noua realitate născută nu din lume, dar pentru lume și orientată spre cele către Dumnezeu.....	115
1. 1. Biserica își are centrul și sursa vieții sale mai presus de lume, în Dumnezeu-Treime.....	116
1. 2. Biserica, singura cale de intrare în Împărăție.....	117
2. Simbioza necreatului și creatului în taina Bisericii. Teandria Bisericii.....	121
2. 1. Dogma de la Calcedon și taina Bisericii.....	121
2. 2. Energiile necreate (harul) ale lui Dumnezeu și firea creată.....	122
2. 3. Teandria Bisericii, pregătire pentru ființarea omului în veacul viitor....	123
3. Duhul Sfânt, în comuniune cu Hristos, conduce Biserica spre Tatăl.....	124
3. 1. Taina Tatălui în ontologia Bisericii. De la El și spre El urcă Biserica..	124
3. 2. Biserica, spațiul înfierii în Hristos prin Duhul Sfânt.....	126
4. Relația Bisericii cu istoria sau despre echilibrul în tradiția răsăriteană între prezența social-istorică a Bisericii și chemarea spre Împărăția lui Dumnezeu.....	127
4. 1. Raportarea Bisericii la istorie prin dogme, canoane și viață liturgică....	127
4. 2. Structuri bisericești și viață duhovnicească. Abordare interconfesională.....	129
4.3. Discernământul implicării Bisericii Ortodoxe în diferitele aspecte ale vieții umane.....	132
CAPITOLUL III. Tensiunea eshatologică în Biserica primelor veacuri.....	134
1. Entuziasmul și dorul eshatologic al viețuirii primilor creștini – efectul pogorârii Duhului Sfânt.....	134
1. 1. Unicitatea vieții duhovnicești în comunitatea apostolică.....	134
1. 1. 1. Sfânta Euharistie, cină eshatologică.....	134
1. 1. 2. Dragostea frățească în Duhul Sfânt.....	137
1. 1. 3. Fecioria și căsătoria.....	139

1. 2. „Sfinții” din Biserica primară și raportarea lor la lumea în care trăiau..	140
2. Tensiune eshatologică, dar și odihnă de rătăcirile păgâne.....	142
2. 1. Întoarcerea de la întuneric la lumină, de la satana la Dumnezeu (Fap. 26, 18).....	142
2. 2. Ieșirea din robia înțelesurilor celor slabe ale lumii (Gal. 4, 3). <i>Philosophia perennis</i>	144
3. Dimensiunea istoric-eschatologică a propovăduirii apostolice.....	147
3. 1. Misiunea încredințată de Hristos ucenicilor de a propovădui Împărăția lui Dumnezeu și de a săvârși minuni, ca dovezi ale apropierii de umanitate a acestei Împărății (Mt. 10, 7-8).....	147
3. 2. Centralitatea în predica apostolică a adevărului Învierii lui Hristos și, implicit, a învierii noastre.....	148
3. 3. Rațiunea frecvenței temei Parusiei în epistolele Sfinților Apostoli.....	150
4. Martiriul primilor creștini, expresie a biruinței asupra lumii.....	151
4. 1. Persecuțiile, reacție a lumii care se vedea desfigurată în oglinda viețuirii creștinilor.....	151
4. 2. Legătura dintre evenimentul Cincizecimii și martiriul creștinilor.....	152
CAPITOLUL IV. Conținutul și sensul eschatologic al atributelor Bisericii.....	154
I. Unitatea Bisericii.....	154
1. Hristos, Capul Bisericii, Își cheamă mădularele Sale spre unirea deplină cu El în Împărăția Sa.....	154
1. 1. Puterea dragostei dumnezeiești prin care Hristos îi atrage la Sine pe cei ce cred în El și împlinesc poruncile Lui.....	156
1. 2. Dinamismul ascensional al unirii omului cu Hristos în Duhul Sfânt spre Tatăl.....	158
2. Pregustarea veșniciei la nivel personal și comunional în Biserică.....	159
2. 1. Surmontarea realității obiectuale prin manifestarea dragostei duhovnicești față de om.....	159
2. 2. Smerenia în Biserică, chip al petrecerii în veacul viitor.....	160
2. 3. Lupta satanei împotriva unității Bisericii.....	162
3. Legătura dintre Biserica luptătoare și cea triumfătoare.....	163
3. 1. Fundamentul euharistic al unității celor două realități ale Bisericii.....	164
3. 2. Participarea sfinților și îngerilor la viața Bisericii de pe pământ.....	164

3. 3. Dragostea și după moarte între cei vii și cei adormiți în Hristos și așteptarea învierii de obște ca moment al reîntâlnirii lor în Domnul	166
4. Anticiparea neprihănirii eshatologice în unificarea în Hristos a genurilor ființei umane (Lc. 20, 34-38).....	167
4. 1. Nevinovăția originară a primei perechi de oameni.....	167
4. 2. Ajungerea, în trup, prin puterea harului lui Hristos, la inocență, ca anticipare a stării din veacul viitor.....	169
5. Legătura între plinirea Trupului lui Hristos și Parusie.....	170
5. 1. Aspecte eshatologice în Pilda viței de vie și a mlădițelor.....	170
5. 2. Plinirea progresivă a trupului mistic al lui Hristos și sfârșitul lumii.....	171
II. Sfințenia Bisericii.....	173
1. Pogorârea Duhului Sfânt, începutul sălășluirii sfințeniei lui Dumnezeu în Biserică și tensiunea ei eshatologică spre biruința finală a păcatului ce va avea loc la Parusie.....	173
1. 1. Sfințenia înțeleasă nu doar din perspectivă morală, ci ca prezență a vieții dumnezeiești în creație.....	174
1. 2. După Cincizecime, în Duhul Sfânt, Hristos Își atrage Mireasa (Biserica) prin frumusețea firii Sale umane îndumnezeite (o chemare spre sfințenie)...175	
2. Sfinții, roade ale Duhului Sfânt și icoane ale lui Hristos Cel ce va să vină.....	178
2. 1. Sfântul trăiește în două planuri: cel al naturii sale pământești și cel al veșniciei divine.....	179
2. 2. Sfinții suspină împreună cu făptura necuvântătoare, așteptând eliberarea ei eshatologică.....	182
2. 3. Relația lui Dumnezeu cu sfinții și implicațiile acesteia asupra sfârșitului lumii. Dreptatea lui Dumnezeu: Sodoma și Gomora.....	184
III. Sobornicitatea Bisericii – dar dumnezeiesc și anticipare a plenitudinii cerești.....	187
1. Creșterea Bisericii spre deplinătatea din veacul viitor sau spre experiența integrală a Prea Sfintei Treimi.....	187
1. 1. Sobornicitatea Sfintei Treimi – temeiul și idealul Bisericii.....	187
1. 2. Experierea în Duh a sobornicității creației și conducerea ei prin Biserică spre unitatea deplină în Dumnezeu.....	189
1. 3. Cunoașterea nedeplină a lui Dumnezeu în timpul Bisericii și desăvârșirea acestei cunoașteri la Parusie.....	190

2. În taina catolicității sale, Biserica transcende timpul și spațiul.....	192
IV. Apostolicitatea Bisericii.....	195
1. Tradiția apostolică actualizată de Duhul Sfânt până la sfârșitul veacurilor.....	195
2. Continuitatea misiunii Sfinților Apostoli în apostolatul Bisericii până la Parusie.....	198
3. Sfinții Apostoli și toți sfinții la Judecata universală.....	199
CAPITOLUL V. Aspecte eshatologice în Sfintele Taine.....	201
1. Sfintele Taine – „porți” prin care viața divină pătrunde în viața omului și a creației întregi.....	201
2. Lucrarea Sfințelor Taine în pregătirea omului pentru viața cerească la Sfântul Nicolae Cabasila.....	203
I. Taina Sfântului Botez.....	204
1. Împărăția Sfintei Treimi ni se deschide personal prin Botez.....	206
2. Naștere de Sus și arvuna învierii.....	207
4. Comuniune pentru eternitate.....	208
5. Despărțirea de lume și mucenicia.....	210
II. Taina Mirungerii.....	211
1. Duhul Sfânt inițiază sau deschide comunicarea personală a celui botezat cu Sfânta Treime (înfierea).....	211
2. Ordinea cea nouă a Duhului Sfânt și arătarea sfârșitului acestui veac.....	212
3. Legătura dintre Taina Mirungerii și Judecată. Pilda talanților.....	214
III. Dumnezeuasca Liturghie și Taina euharistică.....	216
1. Experiența în Duh a Împărăției ce va să fie, trăită progresiv de către comunitatea slujitorilor sfințiți și a credincioșilor în Sfânta Liturghie.....	216
2. Trupul euharistic al lui Hristos: „Paștile” celor credincioși spre Împărăție și merinde pentru veacul viitor.....	219
3. Dumnezeuasca Euharistie –arvuna învierii.....	223
IV. Taina Spovedaniei.....	224
1. Valoarea veșnică a legării și dezlegării păcatelor în Taina Pocăinței.....	224
2. Biruință asupra timpului trecut prin ștergerea păcatului ce se manifestă în prezent și redeschiderea drumului spre veșnicie.....	226
3. Judecată înainte de Judecată, dar și arvună a deplinei libertăți eshatologice.....	228

V. Taina Sfântului Maslu.....	230
1. Accentul pus în rugăciunile Tainei pe moștenirea Împărăției cerurilor și punerea în plan secund a vindecării trupești.....	230
2. Harul împărțit prin untdelemnul sfințit și prin rugăciuni lucrează și ca ajutor în răbdarea bolii în perspectiva veșniciei.....	233
VI. Taina Hirotoniei și Preoția.....	234
1. Responsabilitatea veșnică a preotului față de Trupul mistic și euharistic al lui Hristos.....	235
2. Arhiereul și Preotul, înaintemergători, dar și împreună mergători ai turmei cuvântătoare spre Împărăția lui Dumnezeu.....	239
VII. Taina Cununii.....	242
1. Experiența veșniciei în iubirea sfințită dintre doi soți, bărbat și femeie.....	242
2. Familia creștină este o pregătire pentru ființarea în comunitatea cerească.....	246
CAPITOLUL VI. Biserica, pelerină spre Împărăție prin cruce și înviere. Biserica între „deja” și „nu încă”.....	249
1. Timpul Bisericii, timpul Crucii spre Înviere.....	249
1. 1. Taina Crucii în Biserică, pătimire și slăvire în și cu Hristos.....	249
1. 1. 1. Crucea, semnul Împăratului Hristos și al Împărăției Sale.....	252
1. 1. 2. Calea îngustă a Crucii sau drumul care duce la Viață (Matei 7, 14).....	254
1. 1. 3. Despre „slăbiciunea” crucii care biruiește puterea lumească și însăși moartea.....	258
1. 1. 4. Permanenta prigonire a Bisericii, ca semn că ea nu este din lume.....	260
1. 2. Taina Învierii în Biserică, prezentă și așteptată.....	263
1. 2. 1. Învierea – temelia și puterea Bisericii.....	263
1. 2. 2. Lucrarea în Biserică a luminii învierii ce izvorăște din trupul lui Hristos.....	266
1. 2. 3. Moartea și învierea trăite ascetic și mistic.....	269
1. 2. 3. 1. Sensul cugetării la moarte în scrierile părinților filocalici.....	270
1. 2. 3. 2. Certitudinea învierii experimentată launtric în Duhul Sfânt.....	275

1. 2. 4. Sfintele moaște nu demonstrează, ci arată nestrăicătura	
viitoare a trupului.....	277
1. 2. 5. „Aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie.	
Amin.”.....	280
2. Postul Mare, ca răstimp sfânt ce concentrează în sine drumul eshatologic al	
Bisericii spre Înviere.....	281
2. 1. Posturile, pregătiri ale înduhovnicirii trupului pentru învierea de	
obște.....	281
2. 2. Postul Mare, perioadă în care Biserica își intensifică eforturile de	
dezlipire față de lume și se adâncește în taina Împărăției cerești.....	283
2. 3. Postul, ca pregătire recomandată de Hristos pentru întâmpinarea Parusiei	
(Luca 21, 34).....	288
3. Martiriul și înnoirea permanentă a lumii până la Parusie.....	289
3. 1. Pătimirile și moartea mucenicească, mărturie fără echivoc ale adevărului	
lumii nevăzute.....	290
3. 2. Mucenicii iau cu asalt Împărăția cerului din preaplinul dragostei lor	
pentru Hristos.....	292
3. 3. Sângele mucenicilor, ca cei aflați în comuniune cu Hristos, este curățitor	
al lumii până la înnoirea ei eshatologică.....	294
4. Monahismul, misiune care continuă tensiunea ascetic-eschatologică a	
creștinismului primar.....	297
4. 1. Monahismul și Împărăția lui Dumnezeu.....	299
4. 1. 1. Premise eshatologice în originea monahismului.....	299
4. 1. 2. Pustia, topos propice monahului de a se dedica integral lui	
Dumnezeu.....	301
4. 1. 3. Raportarea monahismului la lumea din cetate.....	303
4. 1. 4. Monahismul, perceput în optica lumii ca nebunie.....	306
4. 2. Cele trei lepădări ale lumii și cele trei renașteri în lumea lui	
Dumnezeu.....	308
4. 2. 1. Sărăcia sau renunțarea la stăpânirea bunurilor	
materiale.....	310
4. 2. 2. Fecioria sau asemănarea cu firea îngerească.....	311
4. 2. 3. Taina ascultării - dobândirea încă de aici a libertății veacului	
viitor.....	312

4. 3. Privegherea în așteptarea Mirelui Hristos.....	314
CAPITOLUL VII. Eshatologia finală. „Nașterea din nou a lumii” și descoperirea cetății lui Dumnezeu.....	317
1. Moartea în existența creației și sensurile ei înainte și după venirea lui Hristos.....	317
1. 1. Moartea trupului îngăduită de Dumnezeu din bunătatea Lui.....	317
1. 1. 1. Libertatea omului, cauza intrării morții în lume.....	317
1. 1. 2. Moartea trupească, pedeapsă sau binecuvântare?.....	319
1. 1. 3. Moartea trupului, un fenomen ce se înscrie firesc în noua stare a creației de după Cădere.....	324
1. 1. 4. Moartea sufletească – adevărata tragedie a Căderii.....	326
1. 2. Moartea după venirea lui Hristos.....	330
1. 2. 1. Învierea lui Hristos, adevăr absolut care anulează fatalitatea morții.....	330
1. 2. 2. Libertatea, posibilitatea omului de ieșire sau de rămânere sub puterea morții.....	333
1. 3. Sufletul după moarte.....	337
1. 3. 1. Ceasul morții.....	338
1. 3. 2. Continuitatea existenței sufletului după moarte.....	343
1. 3. 2. 1. Sufletul iubitor de Hristos este cu adevărat viu.....	347
1. 3. 2. 2. Sufletul mort sau sufletul iubitor de păcat și înstrăinat de viața lui Dumnezeu.....	350
2. Sfârșitul lumii.....	353
2. 1. Un sfârșit firesc, necesar și determinat de voința lui Dumnezeu.....	353
2. 4. Despre timpul sfârșitului.....	356
3. „Cer nou și pământ nou” (Apoc. 21, 1).....	360
3. 1. Întruparea Cuvântului – fundamentul înnoirii eshatologice a creației.....	360
3. 2. Transfigurarea întregii făpturi în scopul pregătirii unui mediu potrivit cu noul mod de ființare al omului mântuit în Hristos.....	363
3. 3. Arderea „pământului și a lucrurilor din el” (II Petru 3, 10) sau curățirea făpturii de urmele păcatelor omenirii imprimate în ea.....	366
4. Venirea într-o slavă a lui Hristos Dumnezeu.....	368
4. 1. Specificul celei de A Doua Veniri a Fiului lui Dumnezeu întrupat.....	368

4. 2. Arătarea lui Hristos, preambul al judecății pentru cei ce n-au crezut în El și al fericirii nesfârșite pentru cei ce l-au iubit.....	369
5. Învierea de obște.....	372
5. 1. Economia lui Hristos, culminată prin Cincizecime, constituie baza învierii de obște.....	372
5. 2. Învierea tuturor oamenilor, drepti și nedrepti, botezați și nebotezați.....	374
5. 3. Învierea, ca naștere ultimă a întregii făpturi raționale și intrare a omului <i>întreg</i> în Împărăția lui Dumnezeu.....	376
5. 3. 1. Logica învierii și reintegrării elementelor trupului într-un ipostas, și mai ales în <i>același</i> ipostas al său.....	377
5. 3. 2. Starea trupului omenesc înviat.....	380
6. Judecata Universală.....	383
6. 1. De ce o judecată obștească?.....	383
6. 2. Judecătorul este Hristos, datorită calității Sale și de „Fiu al Omului”....	385
6. 3. Judecata - dreptate și milostivire a Domnului.....	387
6. 4. Arătarea dreptății absolute sau cum cei mici în ochii lumii vor fi mari în ochii lui Dumnezeu.....	389
6. 5. Existența eternă a iadului și a Raiului raportată la dreptatea și iubirea lui Dumnezeu și la Revelație.....	391
7. Cetatea Împăratului, Ierusalimul cel de Sus sau Biserica lui Hristos.....	395
7. 1. Descoperirea deplină a slavei Bisericii, ca slavă a lui Hristos.....	395
7. 2. Ierusalimul cel de Sus, adevărata cetate a omului (Evrei 13, 14).....	398
8. Unirea cu Dumnezeu: odihnă și epectază. Începutul pentru creație a nepieritoarei Zile a opta.....	400
8. 1. Realizarea definitivă a atotunității în Sfânta Treime.....	400
8. 2. Mișcare și odihnă în Dumnezeu	403
8. 3. Taina Zilei a opta și fericirea veșnică.....	406
<i>În loc de concluzii. O sumară evaluare a lumii contemporane din perspectiva învățaturii eshatologice a Bisericii.....</i>	<i>409</i>
<i>Bibliografie.....</i>	<i>432</i>

CUVINTE CHEIE: eshatologie, eshatologie incoativă, Împărăția lui Dumnezeu, veșnicia, timpul, Biserica, istoria, lumea, Judecata, Parusia, transfigurarea creației

INTRODUCERE. Eshatologia și locul ei în cercetarea teologică și filozofică

Teologia eshatologică ortodoxă, tributară multă vreme viziunii catolice și protestante, a reprezentat până recent un spațiu teologic insuficient explorat și conturat imprecis. Teologia catolică nu poate dezvolta o eshatologie corectă, deoarece optica ei despre energiile divine necreate (pentru ea create) nu îi permite să „vadă” dinamismul vieții dumnezeiești sau al vieții veacului viitor care inundă viața creaturii și o ridică în Biserică la îndumnezeire. De asemenea, poziția papei în eclesiologie ca vicar al lui Hristos estompează sau obliterează în plus această comunicare vie și personală a Bisericii cu Dumnezeu-Treime. Pe de altă parte, protestantismul și neoprotentismul, cu specifica atracție pentru pseudo-apocaliptic, văd lumea și istoria scăpate din mâinile lui Dumnezeu și orientate spre un sfârșit catastrofal, optică influențată de concepția eronată asupra antropologiei și soteriologiei creștine.

În arealul academic ortodox se reînvie eshatologicul autentic prin ieșirea din viziunea care încorseta eshatologia la „lucrurile de pe urmă” și se evidențiază locul ei în teologie. Astfel, învățătura eshatologică a Bisericii apare ca „un nod subtil” (părintele G. Florovski) a tuturor articolelor de credință și nu mai este socotită o parte-anexă a dogmaticii. Întreaga teologie ortodoxă este în fond eshatologică, pentru că viața Bisericii este legată de viața veacului viitor și o așteaptă să vină în deplinătate.

Importanța dezvoltării teologiei eshatologice vine și din faptul că prin aceasta se face conexiunea între începutul creației și sfârșitul sau transfigurarea ei, conturându-se în felul acesta o viziune integrală a parcursului făpturii prin istorie până la Parusie. Prin urmare, de eshatologie putem vorbi chiar din zorii creației sau din momentul în care Sfânta Treime cheamă din neființă la existență întreaga făptură, chemare care rămâne ontologic activă în întreaga zidire și care este permanent actualizată prin Revelație și prin Biserică până la sfârșitul veacurilor. Această perspectivă a condus la apariția unor lucrări de teologie care pun în lumină nu numai dinamismul eshatologic al creației, dar și relația sau dialogul între *Facere* și *Apocalipsă*.

În teologie, viziunea asupra eshatologiei nu a fost unitară, astfel că au existat numeroase abordări care să precizeze cât mai fidel relația Bisericii, a lumii și a istoriei cu Împărăția lui Dumnezeu, propunându-se variante multiple de sens care ar fi definitiv pentru eshatologia creștină. Termenii de eshatologie *inaugurată* (folosit de G. Florovski) și cel de eshatologie *incoativă* (= pe cale de a se realiza, sens preferat de H. I. Marrou) descriu cel mai

fidel realitatea din Biserică și raportul acesteia cu lumea și istoria și îndeosebi relația tuturor cu Împărăția lui Dumnezeu.

Două lucrări de anvergură în spațiul teologiei eshatologice demne de amintit sunt cele publicate sub numele actualului mitropolit al Olteniei, ÎPS Irineu: *Ca toate să fie reunite iarăși în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ* (Craiova, 2014) și *Așteptând pe Cel ce este și Cel ce vine, Atotțiitorul* (Craiova, 2017).

Trebuie recunoscută și dificultatea dezvoltării unei teologii eshatologice, atât în ceea ce privește evenimentele de pe urmă, cât și tensiunea ce se manifestă tainic în Biserică și lume spre aceste evenimente premergătoare descoperirii depline a Împărăției lui Dumnezeu. Dumnezeieștii Părinți s-au arătat rezervați în sensul acesta, iar Biserica, deși a fost încercată de erezii eshatologice, s-a ferit în a emite dogme, recomandând concentrarea în viața virtuoasă în Hristos.

În filozofie remarcăm o revigorare a temei eshatologice poate chiar mai devreme decât în teologie. Berdiaev este deschizătorul unei noi direcții în filozofia modernă prin elaborarea unei metafizici eshatologice pe care o consideră integrală sau completă din cauza tratării tuturor problemelor în lumina eshatologică sau în lumina sfârșitului. El vede în mod just eroarea opticii eshatologice din filozofie în monism, deci în situarea în limitele acestei lumi și nu în transfigurarea deplină a ei în eshaton. Sfârșitul nu este altceva decât unitatea celor două lumi, fenomenală și numenală. Slăbiciunea filozofiei germane, deși luptă și ea pentru o împlinire finală, sfârșește tot în imanentism. Filozofia lui Berdiaev este articulată invers față de cea germană: el mai degrabă pleacă de la Adevăr (cel teologic), decât merge spre adevăr.

În lucrarea de față este descrisă realitatea eshatologică, o realitate care se manifestă în Biserică din momentul nașterii ei (Cincizecimea) și se întinde treptat spre realizarea finală în Împărăția Prea Sfintei Treimi. Vorbim, așadar, de o eshatologie incoativă sau o eshatologie pe cale de a se realiza, de a se împlini, care își are punctele de referință în taina Cincizecimii și a Cetății ce va să fie. Altfel spus, această tensiune eshatologică are în vedere de fapt drumul Bisericii sub călăuzirea Sfântului Duh spre Mirele ei, Hristos, Care la sfârșitul veacurilor o va dăruia Tatălui Său când se va realiza și atotunitatea după har a creației cu Sfânta Treime. Evident, în încercările de a descrie acest ”drum eshatologic” al Bisericii s-a avut ca fundament Sfânta Scriptură, în deosebi cărțile nou testamentare, scrierile patristice, dar s-a ținut seama și de experiența și învățăturile Părinților purtători de Dumnezeu apropiați nouă în timp, precum și de rezultatele de cercetare ale teologilor care se ostensesc în Biserica noastră.

CAPITOLUL I

Eshatologia creștină pune în evidență atât dragostea lui Dumnezeu pentru creație, cât și implicarea Lui în mersul istoriei. Eshatologia cosmologică

Învățătura creștină despre crearea lumii și a omului ca manifestare a bunătății și smereniei lui Dumnezeu aduce după sine și implicații eshatologice complexe. În primul rând, dacă Dumnezeu a creat lumea din bunătate, înseamnă că El îi voiește tot binele, inclusiv ca ea să ajungă asemenea Lui după har (numai firea rațională, evident), conducând mereu spre Sine lumea deosebită după ființă de El. Așadar, crearea lumii din bunătate presupune angajarea deopotrivă a lui Dumnezeu și a făpturii pe un drum eshatologic care are la capătul lui îndumnezeirea după har a firii create. Pe de altă parte, mărinimia lui Dumnezeu și prețuirea arătată de El omului mai ales prin darul libertății implică o responsabilitate în fața Creatorului, trebuind ca el să se arate la înălțimea vredniciei cu care a fost creat și să se miște în sensul pozitiv al vocației sale. În consecință, responsabilitatea ontologică a omului conduce la afirmarea existenței acelor vectori eshatologici încă din clipa aducerii omului din neființă la existență sau, mai precis spus, actul creației omului este pus în legătură cu Judecata lui Dumnezeu.

Prin rațiunile divine și prin propria libertate, creația se află în mișcare ontologică spre Logosul divin, în calitate de cauză și Țintă a făpturii. Cuvântul lui Dumnezeu, ca „**Țintă chemătoare**” (Sf. Maxim Mărturisitorul) nu forțează libertatea făpturii Sale raționale, ci, *o atrage* în chip providențial, cu înțelepciune dumnezeiască și prin Duhul Sfânt, Care încălzește rațiunile divine și le pune în mișcare spre El. Atracția pe care Logosul o exercită asupra făpturii Sale este o atracție a frumuseții arhetipale, spre care creația tinde ca spre ceea ce constituie împlinirea ei. De aceea, în măsura în care făpturile se mișcă potrivit rațiunii lor, în această măsură înaintează în unirea cu Dumnezeu.

Prin rațiunile plasticizate Dumnezeu participă personal și actual și în chip providențial în procesiunea creației spre realizarea ei finală.

Cosmosul poate sluji omului, ca sinteză a lumii sensibile și inteligibile, drept mediu al unirii cu Dumnezeu Cel necreat, pentru că între firea creată și cea necreată nu există incompatibilitate, adevăr evidențiat de caracterul simbolic și liturgic al creației, care indică o *legătură activă* dintre cele două lumi. De aceea, îndumnezeirea omului se realizează în legătură cu cosmosul, iar a cosmosului numai prin om.

Finalitatea eshatologică a creației întregi este în esență unirea sau reunirea tuturor în Hristos, ca Obârșie și Țintă a lor, iar medierile realizate de Hristos asupra diviziunilor apărute

în urma căderii au rostul de a reface ordinea din creație și de a o repune făptura pe drumul corect spre Împărăție.

Prin chipul divin din el, omul transcende lumea, având ca țintă asemănarea cu Dumnezeu. Acest chip reprezintă o pecete împărătească deosebită de lumea materială, fiind o permanentă chemare a omului, și prin el a cosmosului, spre Împărăția lui Dumnezeu.

Din perspectivă eshatologică, în tradiția biblică și patristică cosmologia este descrisă cu optimism, pentru că, pe de o parte, afirmă valoarea și frumusețea ontologică a universului material, iar, pe de altă parte, susține înveșnicirea, spiritualizarea și nu distrugerea ei.

II. Timpul și spațiul și raportul lor cu veșnicia și supraspațialitatea lui Dumnezeu

Teme precum timpul, spațiul și istoria nu pot lipsi din dezvoltarea unei teologii eshatologice, mai ales că acestea sunt categorii limitate ce aparțin existenței create și care își cer cu necesitate o valorizare deplină a lor și nicidecum o nimicire sau o mișcare infinită a lor într-o stare nedesăvârșită. De aceea, aceste teme au fost incluse în teologia Bisericii noastre, pentru că ele nu își au explicația decât în Dumnezeu și în iconomia Sa în lume.

Timpul și spațiul sunt realități create, avându-și rațiunea lor în Dumnezeu și telosul în eternitatea și, respectiv, supraspațialitatea divină. În ordinea creaturală, timpul și spațiul se definesc prin schimbare, ceea ce arată că ele nu sunt împlinite în ele însele. Spațiul și timpul sunt categorii definitorii ale creaturilor materiale, pentru că numai o făptură materială poate fi caracterizată printr-un „când” și printr-un „unde”. De asemenea, omul numai în timp și în spațiu poate dobândi veșnicia cu harul lui Dumnezeu.

Hristos, vindecând făptura și redându-i sensul spre înviere, scoate și timpul din absurdul repetabilității sale. Hristos deschide Cerul pentru om, scoțându-l din colivia morții, și, în același timp, eternitatea pătrunde în existența noastră, iar timpul își recapătă și el sensul sau dimensiunea lui teleologică.

III. Istoria

În teologia dumnezeieștilor Părinți, istoria umanității este văzută ca o succesiune de etape unitară, succesiune care se va încheia prin ajungerea ei în pragul eshatonului. În Hristos ca itinerariu și finalitate a ei, istoria este o mișcare unitară spre punctul eshatologic al „secerișului”. Însăși Sfânta Scriptură apare ca expresie a acestei unități dinamice. Această unitate dinamică a istoriei omenești ar fi greu de recunoscut dacă am avea în vedere doar mișcarea ei în ordinea imanentă și nu am fi călăuziți spre descifrarea sensurilor ei înscrise în metaistorie. Sfânta Scriptură este istoria adevărată, pentru că ea consemnează istoria ca simbioză a ambelor planuri.

CAPITOLUL II

Inaugurarea eshatologiei în evenimentul Cincizecimii

I. Iconomia lui Hristos, coborâre și descoperire progresivă a Împărăției lui Dumnezeu

Prin Întruparea Cuvântului, Împărăția lui Dumnezeu „s-a apropiat” de oameni, deci ea a venit spre noi, ea s-a coborât, nu noi ne-am dus spre ea sau nu noi am coborât-o. S-a apropiat împărăția Tatălui de care s-a înstrăinat Adam și prin el urmașii lui. S-a apropiat atât de mult, încât, după Cincizecime, în Biserică, Împărăția este înlăuntrul nostru (Luca 17, 21). Toate actele Mântuitorului erau o progresivă deschidere și descoperire a acestei Împărății cerești. În persoana lui Hristos se arăta treptat noua făptură sau omul cel nou al Împărăției.

Domnul nu a voit să violenteze lumea cu strălucirea Împărăției, ci S-a smerit de la început până la sfârșit. Însăși învierea Lui s-a petrecut în taină și nici după aceasta El nu S-a arătat lumii, lăsând ca slava Lui și a Împărăției Sale să fie descoperite de Sfântul Duh.

Nașterea Domnului este începutul nașterii noastre în ceruri, precum și începutul restabilirii stăpâniei duhului asupra materiei, dar nu prin separare, ci prin unire. Împărăția în predica Mântuitorului are o conotație nouă, pozitivă, spre deosebire de cea a prorocilor: el binevestește, nu amenință. El anunță o Împărăție care are alte legi și altă logică (Cel ce vea să fie mare în Împărăție, să se facă slugă tuturor, etc.). Minunile Domnului erau semne ale acestei Împărății.

Pățimirile și moartea lui Hristos indică puterea Sa împărătească de a răbda chiar și moartea pentru robii Săi. Prin acestea, Domnul rămâne fidel Împărăției Sale și numai cei luminați sesizează mantia Sa împărătească, precum Tâlharul cel bun.

Învierea Domnului s-a petrecut cu aceeași discreție cu care Mântuitorul a ales să petreacă pe pământ și să pregătească treptat deschiderea Împărăției Tatălui, mai întâi pentru firea Sa umană și apoi pentru toți oamenii. Aceasta înseamnă că Domnul aștepta pe Altcineva Care să-i facă pe oameni părtași Împărăției deschise de El – pe Duhul Sfânt.

Prin Înălțarea Sa, Hristos reface în Duh itinerariul omului spre Tatăl. Pe de altă parte, Înălțarea Domnului este cea mai evidentă chemare adresată fără cuvinte omului, pentru ca și el să se înalțe la cele de sus.

II. Cincizecimea, începutul vieții cele noi în Duhul lui Hristos

Cu Cincizecimea se împlinește cuvântul lui Hristos adresat samarinencei referitor la închinarea „în Duh și adevăr”. Noua slujire și închinare este eshatologică, pentru că îi pregătește pe cei credincioși pentru modul de ființare în Împărăția lui Dumnezeu.

Prin pogorârea Sfântului Duh la Cincizecime are loc deschiderea efectivă a Împărăției anunțate de Hristos. Din acest moment sau cu acest eveniment putem vorbi deja de o eshatologie inugurată, pentru că istoria Bisericii, de la Cincizecime, este deja epoca ultimă, deoarece, dacă Vechiul Testament se îndrepta către Mesia, după Cincizecime timpul eclezial este orientat către Parusie. În Biserică, vectorii eshatologici sunt mult mai dinamici, viața însăși a Bisericii este imprimată de un ritm mai alert spre Cetatea adevărată a omului.

Duhul Sfânt, ca „Putere de Sus”, are ca lucrare principală de a ne ridica acolo unde este Hristos. El coboară pentru a ne ridica prin sfințenie în Hristos la Tatăl. Duhul Se pogoară în chipul focului, pentru că aprinde permanent dragostea omului pentru Dumnezeu și intensifică dorul după Împărăția Lui. De asemenea, focul Duhului arde păcatul și aprinde în oamenii care deveniseră numai trup, ”pofta” după viața duhovnicească din Împărăția lui Dumnezeu.

Pe de altă parte, sălășluirea Duhului Sfânt în oameni are ca efect și familiarizarea lor cu taina Împărăției viitoare, atât prin înnoirea făpturii, cât și prin cunoașterea pe care Duhul le împărtășește omului în Biserică.

III. Biserica, „cerul pe pământ”

Biserica este noua realitate născută nu din lume, dar pentru lume și orientată spre cele către Dumnezeu. Biserica nu este născută din neputința lumii, din limitările ei, deci din această dimensiune în care moartea este stăpână, ci din puterea lui Dumnezeu-Treime.

Teandria Bisericii reprezintă o pregătire a credincioșilor pentru modul nou de ființare în veacul viitor. Această unire a divinului cu umanul în Biserică, atât în constituția sa, cât și în modul de viețuire a mădularelor sale, are un caracter asimetric și ascendent, precum în taina unirii ipostatice din persoana lui Hristos. Creșterea mădularelor constă în dobândirea cât mai fidelă a chipului lui Hristos, pentru ca în El, la sfârșitul veacului, Tatăl să ne recunoască drept fii autentici ai Săi.

Capitolul III

Tensiunea eshatologică în Biserica primelor veacuri

Entuziasmul eshatologic al primilor creștini a fost greșit interpretat atât de iudei, cât și de lumea păgână, deoarece creștinii erau percepuți fie ca niște smintiți, fie erau socotiți ca una dintre mișcările apocaliptice frecvente în sânul evreilor. Reacția și viețuirea Apostolilor, ca cei dintâi unși de Duhul Sfânt, dar și ale celor botezați în numele lui Hristos, nu aveau nicidecum o notă de fanatism sau de dezechilibru comportamental, ci un fundament dat de o

lucidă conștiință a adevărului mântuitor, o intuiție clară și sigură a noii Împărății în care erau invitați să intre toți oamenii.

Aflată sub lucrarea ferventă a harului dumnezeiesc, comunitatea creștină din Ierusalim trăia într-o ambianță mai mult eshatologică decât lumească. De la lepădarea oricărei pretenții de stăpânire a celor materiale și până la dorința mereu ardentă de a se împărtăși de „hrana duhovnicească” (euharistică), creștinii arătau că preferă să trăiască precum în Împărăția cerească. Apogeul acestei simțiri era atins în împărtășirea euharistică: „Să vină harul și să treacă lumea aceasta!”

Nota dinamică și eshatologică a modului de viețuire în sinceră frățietate din Biserica primară este evidentă, deoarece creștinii nu urmăreau neapărat să schimbe lumea sau să demonstreze ceva lumii, ci prin unitatea lor duhovnicească așteptau să vină cât mai repede Împărăția lui Hristos descoperită lor de Hristos și deschisă efectiv prin lucrarea Duhului.

Viețuirea feciorelnică, dezlegată de legăturile conjugale, a Sfinților Apostoli și a multor dintre creștini, nu reprezenta o normă cerută de noua religie, ci ea indica o realitate eshatologică asumată printr-o fidelitate deplină. Prin acest fel de viețuire, sfinții Apostoli nu numai că trăiau permanent într-o unire și comunicare proximală cu Domnul lor, ci chiar Îl așteptau să Se întoarcă.

Primii creștini erau numiți „sfinți” și pentru că, potrivit accepțiunii semantice ebraice, erau separați de lume. Spre deosebire de necreștini, cei care au crezut în Hristos nu mai erau robi ai lumii și ai diavolului, ci fii ai lui Dumnezeu. Din această cauză, lumea nu îi mai recunoștea pe creștini ca pe cei dintre ai săi. Creștinii purtau însemnele Altui Împărat și ale altei Împărății. Prin cunoașterea Adevărului și prin darul înfierii, creștinii din Biserica primară, deși trăiesc într-o tensiune eshatologică, ei experiază și o profundă odihnă de rătăcirile păgâne și de nestatornicia iudaică.

Propovăduirea Apostolilor conține teme eshatologice evidente. Însă, deși Sfinții Apostoli accentuau în predica lor adevărul revenirii Domnului Hristos, ei aveau grijă ca acest lucru să fie propovăduit în mod echilibrat și nu pseudo-apocaliptic.

CAPITOLUL IV

Conținutul și sensul eshatologic al atributelor Bisericii

I. Unitatea Bisericii

Hristos, Capul Bisericii, Își cheamă mădularele Sale spre unirea deplină cu El în Împărăția Sa. Această chemare iubitoare indică faptul că locul Bisericii este acolo unde este

Capul ei. În Duhul Său, Hristos atrage mădularele Sale spre Sine, robindu-le prin dragoste harică, fiindcă aceasta este puterea Împărăției lui Hristos.

Unitatea mădularelor în Hristos are un caracter dinamic ascensional, sporit mereu prin Taina euharistică și prin virtute și întreținut de dorința de a ajunge la împreună-petrecerea cu Hristos față către față. Adâncul dragostei dumnezeiești va fi gustat deplin la sfârșitul lumii acesteia, căci atunci și Hristos Se va descoperi în toată slava Sa și, pe măsura cunoașterii Persoanei și a iconomiei Sale, va crește și iubirea față de El.

De asemenea, unitatea din sânul Bisericii este chip și pregătire pentru unitatea din veacul viitor. Dar această unitate nu poate fi adâncită decât prin dragostea în harul Sfântului Duh și prin smerenie, ca mod prin care toți se bucură de persoana celorlalți, așa cum va fi în Împărăție.

Unitatea dintre Biserica luptătoare și cea triumfătoare are fundament euharistic. Sfinții și dreptii care au intrat în Împărăția lui Dumnezeu se împărtășesc „mai adevărat” din același trup jertfit și preaslăvit al Domnului Hristos. Dar și îngerii se împărtășesc și ei din același izvor dumnezeiesc într-un chip mai presus de materie și de orice cuget omenesc. Celor de pe pământ, care se împărtășesc și ei cu trupul lui Hristos, li se deschide prin acest Trup dumnezeiesc poarta spre comuniunea cu cei din Biserica triumfătoare.

Referitor la raportul dintre plinirea Trupului lui Hristos și Parusie, sunt anumiți Părinți ai Bisericii (Maxim Mărturisitorul, Simeon Noul Teolog, Nichita Stithatul) care vorbesc în scrierile lor despre procesul tainic prin care Duhul Sfânt lucrează permanent la întregirea *lumii de sus* cu dreptii și sfinții care Îl iubesc pe Hristos, iar când această lucrare își va fi atins scopul, lumea de jos va ajunge și ea la finalitate.

II. Sfințenia Bisericii

Pogorârea Duhului Sfânt este începutul sălășluirii sfințeniei lui Dumnezeu în Biserică, dar odată cu aceasta se naște și tensiunea ei eshatologică spre biruința finală a păcatului ce va avea loc la Parusie. După Cincizecime, în Duhul Sfânt, Hristos Își atrage Mireasa (Biserica) prin frumusețea firii Sale umane îndumnezeite. Aceasta este o chemare spre sfințenie, evidentă în Biserică prin dinamismul vieții în virtute, în împărtășirea de Taine și în mărturisire.

Adevărata frumusețe a lui Hristos, sau chipul evanghelic al persoanei Sale, se descoperă cel mai fidel în Sfânta Liturghie.

Hristos îi atrage la Sine pe cei credincioși nu numai prin frumusețea persoanei Sale, ci prin cea a sfinților, prin care Hristos Se face străveziu. De altfel, sfinții, ca roade ale Duhului Sfânt, sunt și icoane ale lui Hristos Cel ce va să vină.

Sfântul trăiește în două planuri: cel al naturii sale pământești și cel al veșniciei divine. Acest lucru se vede și din aceea că ei nu sunt prin excelență oamenii extazului, ci tocmai ai lucidității. Deși ei trăiesc deja cu duhul în Cer, ei se află în același timp și foarte activi în lucrarea din afară. De asemenea, sfinții, ca cei ce deja au gustat din frumusețea Raiului, suspină și ei împreună cu întreaga făptură după eliberarea finală eshatologică.

III. Sobornicitatea Bisericii – dar dumnezeiesc și anticipare a plenitudinii cerești

Creșterea Bisericii spre deplinătatea din veacul viitor sau spre experiența integrală a Prea Sfintei Treimi își are fundamentul în sobornicitatea Sfintei Treimi, care este nu numai temelie, ci și ideal al sobornicității bisericești.

În Biserică, omul este chemat să se asemene lui Hristos, adică să devină o ființă sobornicească, adică întreagă. Pe de o parte, prin biruința asupra păcatului, creștinul dobândește în Hristos stăpânirea deplină asupra propriei ființe dezbinată de patimi, reîntregindu-se pe sine. Pe de altă parte, prin biruința asupra egoismului și prin împlinirea în Duh a poruncii iubirii, creștinul experiază plinătatea neamului omenesc în rugăciunea atotcuprinzătoare. În sensul acesta, sobornicitatea nu este doar un atribut static al Bisericii; am putea spune că este mai mult o lucrare dinamică ființială, care presupune o implicare mult mai activă a factorului uman. Prin aceasta, sobornicitatea dobândește un puternic accent eshatologic, fiindcă mădulele Bisericii cunosc în acest „spațiu” o permanentă ascensiune în dragostea duhovnicească susținută de dragostea divină, adică în adâncirea în taina sobornicității treimice, devenind o fire umană în mai multe ipostasuri.

Dar catholicitatea Bisericii poartă această notă dinamic-eschatologică și pentru că în Biserică se realizează reunirea tuturor celor din cer și de pe pământ, astfel că omenirea cunoaște faptul că numai în unirea cu cele cerești poate și ea să ajungă la starea ei deplină sau întreagă.

De asemenea, în Biserică este dată plinătatea cunoașterii și înțelegerii, însă această cunoaștere este doar gradual și parțial dezvoltată și mărturisită și, în general, cunoașterea în această lume este întotdeauna una parțială, iar deplinătatea va fi revelată la *Parusie*.

IV. Apostolicitatea Bisericii

Eshatologia apostolicității se întrevește dacă nu considerăm acest atribut numai ca o „temelie” venerabilă, dar izolată și biruită de timp. În Biserică totul este viu și activ, ca atare, apostolicitatea este vie și eshatologică prin faptul că Sfinții Apostoli sunt vii și prezenți în Duh în taina și mersul Bisericii. Prin devotamentul lor pentru Hristos și Biserica Sa și, evident, prin voința Domnului, personalitatea fiecărui Apostol a dobândit un loc și un rost

special în ființa Bisericii, astfel că lucrarea lor nu s-a limitat doar la primul secol în care ei au propovăduit și au născut neamurile în Hristos, ci rămâne activă în ființarea Bisericii

Tradiția apostolică este actualizată de Duhul Sfânt până la sfârșitul veacurilor, deoarece conținutul apostoliceității Bisericii constă în permanentizarea tainei lui Hristos prin puterea Duhului Sfânt, ca dinamică a acestei apostoliceități. *Deci apostoliceitatea nu apare doar ca o transmitere a predaniei pe orizontală în timp, ci și ca o permanentă legătură cu Cerul, pentru că harul vine de Sus, mereu și mereu.*

Apostolii sunt aceia care prin mărturia lor ne confirmă până la sfârșitul veacurilor că doar anumite învățături de credință poartă „ampretele adevărului” Sfântului Duh. Numai Biserica aceea care se va înfățișa înaintea lui Hristos având intactă credința apostolică va fi recunoscută de El ca Mireasa Lui fidelă și vrednică de slavă.

La Parusie, Sfinții Apostoli vor fi împreună, formând aceeași ceată ca în timpul vieții în lume și își vor păstra și la Judecată același statut de martori ai lui Hristos, pe Care lumea L-a respins.

CAPITOLUL V

Aspecte eshatologice în Sfintele Taine

Prin lucrarea lor, Tainele Bisericii sunt o permanentă deschidere către și în viața dumnezeiască a Treimii. Din această perspectivă, Tainele nici nu au propriu-zis o finalitate, pentru că ceea ce ele încep se continuă în veacul viitor într-un mod mai presus de materie și formă. Ca atare, în ele este *ascuns* germenul vieții viitoare, iar lucrarea și sensul lor se va descoperi deplin în eshaton.

Taina Sfântului Botez

În Taina Botezului ni se arată dragostea lui Dumnezeu-Treime, fiindcă el binevoiește să ne redeschidă Împărăția Sa și să ne pecetluiască iarăși cu pecetea numelui Său. La botezul fiecăruia dintre noi cerurile se deschid, iar această deschidere nu înseamnă altceva decât bunăvoința Tatălui de a ne primi la El în Hristos, Fiul Său. De asemenea, această deschidere a cerurilor indică și începutul coborârii îngerilor lui Dumnezeu spre a fi în comuniune cu oamenii.

Nașterea de Sus experimentată în Taina Botezului nu este un act de moment, ci, pe măsura împlinirii poruncilor lui Hristos, aceasta se transformă într-o naștere continuă în Duh până la înviere. De asemenea, învierea omului prin Botez se referă la învierea sufletului din păcat, dar, în baza legăturii acestuia cu trupul, această primă înviere este esențială și va cauza prin puterea Duhului și pe cea a trupului la obșteasca înviere.

Comuniunea realizată între cel botezat și Hristos este pentru veșnicie. Botezul este un legământ indelebil sau o logodnă a sufletului cu Mirele Hristos, iar fidelitatea sau necredințioșia omului față de această logodnă va fi judecată la Parusie.

Taina Mirungerii

Duhul Sfânt inițiază sau deschide comunicarea personală a celui botezat cu Sfânta Treime (înfierea). Dar nu numai în timpul vieții în lume Duhul este Cel Care inițiază și dezvoltă relația personală a omului cu Dumnezeu, ci și după trecerea în veșnicie, căci după moartea trupului sufletul nu ar fi capabil să comunice nici măcar cu puterile cerești și nici cu Dumnezeu fără puterea Duhului Sfânt.

Mirungerea înseamnă începutul ordinii noi a Duhului Sfânt, susținându-l pe om să trăiască după legea Duhului care domnește în Împărăție. În felul acesta, creștinul anticipează deja sfârșitul acestei lumi. Pe de altă parte, Duhul, prin restaurarea sau hristificarea simțurilor omului, îl pregătește pentru ființarea din veacul viitor.

Legătura dintre Taina Mirungerii și Judecată este evidentă. Bogăția de daruri și demnitatea pe care omul le primește de la Dumnezeu în această Taină implică și responsabilitatea acestuia.

Dumnezeiasca Liturhie și Taina euharistică

Sfânta Liturhie este prin excelență, în chip tainic, eshatologică, nu numai pentru faptul că lucrările ei sfinte îi înalță în Duh pe credincioși, treaptă cu treaptă, în taina veacului viitor, dar și pentru că Liturghia săvârșită aici și acum nu poate fi despărțită de neîntrerupta Liturhie săvârșită în Împărăția cerurilor. De asemenea, ospățul euharistic este icoană a Cinei din Împărăția lui Dumnezeu.

Trupul euharistic al lui Hristos este „Paștile” celor credincioși spre Împărăție și merinde pentru veacul viitor, pentru că numai uniți cu acest Trup ei pot să treacă de la moarte la viață și de pe pământ la cer.

De asemenea, pentru cei credincioși Taina Euharistiei se face arvună a învierii lor.

Taina Spovedaniei

Valoarea veșnică a actelor legării și dezlegării păcatelor prin Taina Spovedaniei se justifică prin faptul că nu cu vreo autoritate de ordin lumesc se face legarea sau dezlegarea păcatelor, ci cu „putere de sus” sau, mai precis, Duhul Sfânt este Cel ce efectiv leagă și dezleagă, deci Care oferă garanția și confirmă cuvântul lui Hristos spus Apostolilor în acest sens. Dezlegarea unui păcat sau a unei patimi are efect veșnic pentru ca acestea să nu constituie vreo piedică în comuniunea omului cu Hristos, dar și cu celelalte mădulare în Biserică acum și în veacul viitor.

Mărturisirea păcatelor în Taina Spovedaniei este în fond o biruință asupra timpului trecut prin ștergerea păcatului ce se manifestă în prezent și redeschiderea drumului spre veșnicie. Spre deosebire de virtuți, păcatul îl închide pe om în colivia vremelniciei. De aceea, în Biserică, timpul trecut, care nu a fost valorificat pentru veșnicie, poate fi recuperat, reînnoit și curățit de urmele diferitelor greșeli prin Spovedanie.

Pe de altă parte, Spovedania se înfățișează și ca o judecată înainte de Judecată, dar prin iertarea și dragostea lui Dumnezeu arătate în această Taină, creștinul experimentează și ceva din libertatea de la sfârșitul acestui veac.

Taina Sfântului Maslu

În legătură cu această taină, trebuie remarcate accentul pus în rugăciunile Tainei pe moștenirea Împărăției cerurilor și punerea în plan secund a vindecării trupești.

Accentul pus în rugăciunile tainei pe vindecarea sufletească nu are în vedere doar principiul cauzalității stării sufletului asupra celei trupești, ci în egală măsură aceste rugăciuni au o nuanță eshatologică semnificativă, urmărind mântuirea.

De asemenea, harul împărtășit prin untdelemnul sfințit și prin rugăciuni lucrează și ca ajutor în răbdarea bolii în perspectiva veșniciei.

Taina Hirotoniei și Preoția

Preoția Noului Testament sau preoția harică este cea prin care firea omenească primește puterea de a se înălța iarăși la obârșia ei cea dintâi, la Dumnezeu.

În slujba hirotonirii în preot se subliniază în multe rânduri responsabilitatea veșnică a preotului față de Trupul mistic și euharistic al lui Hristos. El va fi judecat după cum a știut să chivernisească harul încredințat lui. La Judecată, Hristos îi va cere preotului Trupul Său, dar nu din mâinile lui, precum la început, ci din ființa celor împărtășii de el. De fapt, El îi va cere pe cei mântuiți prin preotul care i-a împărtășit de Trupul Său.

Arhiereul și Preotul sunt înaintemergători, dar și împreună mergători ai turmei cuvântătoare spre Împărăția lui Dumnezeu. Structura comunională a Bisericii este una dinamic-ascensională spre Împărăție, structură în care locul preotului este esențial. El, nu numai că prin Sfintele Taine îi unește pe credincioși între ei și cu Capul-Hristos, dar, într-un chip tainic, îi poartă în sine pe toți. Preotul are rostul de a-i menține pe credincioși pe drumul corect care duce spre Împărăție.

Taina Cununiei

Taina Cununiei, care se prelungește și se adâncește pe tot parcursul căsniciei, prilejuiește experiența veșniciei în iubirea sfințită dintre doi soți, bărbat și femeie. Iubirea într-o căsnicie în Hristos, evident când ea este asumată ca atare, nu este văzută de către cei doi soți

ca valabilă, autentică, decât dacă împreună Îl iubesc mai presus de orice pe Hristos. El este Cel care le asigură o iubire statornică până la moarte și care le și întreține această iubire curată a lor, căci soții sunt conștienți că în afara lui Hristos, dragostea lor se va răci cu timpul sau se va plafona în limitările firii umane.

Numai prin sacrificiul propriei persoane iubirea surmontează realitatea trecătoare a condiției telurice și trece în veșnicie. Jertfa este semnul că cei doi soți se consacră unul altuia în lume și în veșnicie, precum Hristos și Biserica. Așadar, dacă cei doi soți duc *împreună* crucea lui Hristos, tot împreună se fac părtași și de Învierea Lui.

Pe de altă parte, familia creștină este o pregătire pentru ființarea în comunitatea cerească. Căsătoria devine un fel de paradigmă supremă sau un fel de microcosmos al unității întregii umanități. Ea oferă cea mai generoasă oportunitate pentru ca doi oameni să devină atât de strâns legați între ei.

CAPITOLUL VI

Biserica, pelerină spre Împărăție prin cruce și înviere.

Biserica între „deja” și „nu încă”

Este clar faptul că timpul pe care Biserica îl are la dispoziție până la Parusie este timpul Crucii, o Cruce asumată, asemenea Domnului, cu dragoste de Dumnezeu și de oameni. Destinul Bisericii este paradoxal: pe de o parte ea este mireasa lui Hristos, iubită și preamărită de El, iar pe de altă parte este chemată la jertfă pentru Mirele ei. De asemenea, credincioșii, ca mădulare ale lui Hristos, sunt în același timp fii ai lui Dumnezeu, dar și cei care sunt sacrificați pentru numele lui Hristos. Cei care poartă crucea lui Hristos se împărtășesc de slava învierii încă din acest veac, pentru că însăși crucea este slăvită de Hristos, iar crucea deja este de viață făcătoare.

Prin crucea lui Hristos Biserica arată că își menține verticalitatea în fața dușmanilor adevărului, rămânând stabilă în fidelitatea față de Dumnezeu, iar prin jertfă Biserica rămâne și în dragoste față de toți oamenii.

Permanenta prigonire a Bisericii este semn evident că ea nu este din lume, indicând adevărul și autenticitatea ei revendicate mai presus de ordinea lumească.

Taina învierii în Biserică este una prezentă și așteptată în același timp. Puterea jertfei și învierii este experiată de credincioși prin împărtășirea lor de trupul euharistic al Domnului și prin propria lor jertfă. Lumina învierii este prezentă în Biserică prin sfințenia și sfinții acesteia. Așadar, prezența harului învierii în Biserică este dovedită de posibilitatea unei vieți duhovnicești, deci de înduhovnicirea omului ca pregătire și anticipare a învierii din eshaton.

Prin liturgicul și dinamica rațiunii lui întocmite de Biserică, Postul Mare apare ca un răstimp sfânt ce concentrează în sine drumul eshatologic al Bisericii spre Înviere. Posturile însele sunt stabilite în cursul anului în așa fel încât omul să nu uite adevăratul său țel sau adevărata destinație a vieții sale. În felul acesta posturile nu sunt altceva decât o menținere a omului în lupta pentru înduhovnicire, ca pregătire pentru învierea de obște. De altfel, postul este recomandat de Mântuitorul ca mod de pregătire pentru întâmpinarea Parusiei.

Martiriul pe care a trebuit să-l sufere Biserica în destinul ei a contribuit la o înnoire permanentă a lumii. Mucenicia nu era altceva decât o dovadă incontestabilă a adevărului lumii nevăzute.

Monahismul, ca și chip de purtare a crucii, deci ca un martiriu permanent, este și misiune care continuă tensiunea ascetic-eschatologică a creștinismului primar prin atitudinea lui de a nu se lăsa determinat de mișcările istoriei și de a nu se plia pe optica societății. Monahii își potrivește viețuirea după ritmul eternității lui Dumnezeu, iar semnul principal al acestei realități sunt voturile monahale. Substanța acestor voturi este mai mult specifică Împărăției de Sus decât vieții în lume și tocmai de aceea monahul, adâncindu-se în taina lor, își însușește starea și modul de ființare din Împărăție.

CAPITOLUL VII

Eshatologia finală. „Nașterea din nou a lumii” și descoperirea cetății lui Dumnezeu

Moartea în existența creației și sensurile ei înainte și după venirea lui Hristos

În viziunea Părinților, moartea trupului apare nu atât ca o pedeapsă, ci chiar ca o binecuvântare: Dumnezeu îl ocrotește pe om rânduind despărțirea sufletului de trup, pentru ca el să nu atingă în cădere starea iremediabilă a demonilor sau moartea sufletească deplină. De altfel, moartea trupului reprezintă un fenomen ce se înscrie firesc în noua stare a creației de după cădere.

Adevărata tragedie a căderii constă în moartea sufletească. Chiar Însuși Mântuitorul, despre cei ce muriseră cu trupul în vremea Sa, El spunea că nu au murit, ci dorm, iar pe cei ce trăiau în trup, dar cu sufletul nu primeau învățătura Vieții, El i-a numit morți.

Până la Învierea de obște Hristos nu a scos moartea trupeză din existența omului, pentru că nici El nu a evitat această experiență, ci păstrează biruința deplină asupra morții, ca și a diavolului, pentru evenimentul Parusiei. Până atunci însă, Domnul i-a schimbat sensul morții, fiindcă aceasta este devine izbăvire de moarte și despărțire de stricăciune și ușă către

vederea față către față a lui Dumnezeu. Ba chiar, moartea pentru Hristos și poruncile Lui este garanția sigură a câștigării veșniciei.

Referitor la viața sufletului după moarte, Biserica mărturisește continuitatea existenței acestuia, pentru care începe o nouă experiență, într-o altă dimensiune existențială cu totul diferită.

Sfârșitul lumii

Când vorbim de sfârșitul lumii, nu trebuie înțeles sensul absolut al acestei expresii, deci ca o intrare în neființă a creației. Va fi, într-adevăr, un sfârșit, dar un sfârșit al istoriei, al timpului acordat de Dumnezeu omului, un sfârșit al ciclicității timpului cosmic și al tuturor frământărilor omenești. Va fi și un sfârșit al tuturor creațiilor omenești de pe fața pământului. Toate vor fi arse prin focul nematerial al veșniciei cerești, fiindcă toate se vor topi la atingerea de ele a veacului cel nou și totul va lua altă înfățișare. De aceea, Biserica învață că întreaga creație nu va fi nimicită, ci transfigurată sau înnoită.

Sfârșitul va avea loc la îngemânarea dintre timp și veșnicie. De aceea, Sfârșitul poate fi socotit ca un eveniment, pentru că se referă la lumea al cărei parcurs în timp este definit printr-o înlățuire de evenimente și întâmplări, dar caracterul acestui ultim „eveniment” va fi metaistoric, pentru că se va produce prin ”invadarea” lumii de sus asupra celei de jos, prin Venirea în slavă a lui Hristos însoțit de puterile cerești.

Sfârșitul lumii nu este produsul acesteia, deci nu va proveni din ea însăși, așa cum nici începutul nu și l-a hotărât ea însăși și cum nici de mântuirea din căderea adamică nu a fost capabilă. De aceea, suveranitatea absolută aparține Făcătorului ei și El hotărăște momentul prielnic Sfârșitului.

Transfigurarea întregii făpturi va fi realizată în scopul pregătirii unui mediu potrivit cu noul mod de ființare al omului mântuit în Hristos. Harul îndumnezeitor care va copleși firea creată văzută îi va topi zgura ei grosieră și o va preschimba într-una înduhovnicită, dar în niciun caz nu va schimba și rațiunea cosmosului și a fiecărui lucru în parte.

Spre deosebire de evenimentul coborârii Logosului ca om în istorie, Parusia nu va mai fi un eveniment integrat în structura temporală a istoriei umanității, nu numai prin caracterul „evenimentului” în sine, ci și pentru că El aduce cu Sine noul veac al Împărăției. Hristos va veni în slava Tatălui, adică având aceeași slavă pe care o are și Tatăl. Atunci se va dovedi dumnezeirea Lui și că este una cu Tatăl și de aceeași cinstitură cu El, lucru neacceptat de iudei, dar și contestat de-a lungul istoriei de cei care L-au socotit doar un profet, un om harismatic sau în alt fel. De aceea, Parusia va fi un preambul al Judecății.

Învierea de obște

Învierea va fi nașterea ultimă a întregii făpturi raționale și intrarea omului *întreg* în Împărăția lui Dumnezeu. În același timp, învierea va însemna și trecerea de la cunoașterea materială la cea nematerială.

Argumentul principal pe care Părinții îl aduc în susținerea realcătuirii omului la înviere este acela că în starea psiho-somatică în care omul și-a lucrat mântuirea ori a respins-o în aceeași se va împărtăși de rezultatele alegerii și lucrării sale.

Judecata Universală

Caracterul obștesc al Judecății se justifică prin voința Domnului de a face o judecată transparentă, astfel încât adevărul și dreptatea să fie arătate tuturor.

Autorul judecății va fi Hristos datorită calității și de om. Văzându-L oamenii pe Hristos și ca Om stând pe tronul judecății, vor înțelege dumnezeirea și egalitatea Lui cu Tatăl.

Deși Hristos va judeca cu dreptate, El nu Se va despărți nici de mila Sa. Cu alte cuvinte, Împărăția este mai mult darul lui Dumnezeu decât meritul faptelor omului. Cu toate acestea, iadul nu este un mod de răzbunare a lui Dumnezeu, ci mai ales a creaturilor Sale, care s-au despărțit de El și rămân într-o statornică împotrivire.

Cetatea Împăratului, Ierusalimul cel de Sus sau Biserica lui Hristos

La Parusie, când Domnul Se va reîntoarce biruitor, atunci El va da cinstea cuvenită Bisericii Sale care i-a fost fidelă în tot acest timp. De aceea, o va arăta tuturor într-o slavă și frumusețe negrăită și va primi odihnă neclintită lângă Dumnezeu, ea care de-a lungul veacurilor nu a avut tihnă și pace decât în scurte răstimpuri. Biserica va coborî din cer, pentru că acolo este sălașul Mirelui ei și lângă El s-au adunat toți cei ce alcătuiesc Biserica triumfătoare. Aici, omul își va regăsi adevărata lui cetate în comuniunea cu Dumnezeu și cu îngerii.

Unirea cu Dumnezeu: odihnă și epectază. Începutul pentru creație a nepieritoarei Zile a opta

Unirea făpturilor în Dumnezeu nu este nicidecum o încremenire a acestora. În afara lui Dumnezeu, Care este nemișcat în Sine și nu Se mișcă spre nimic altceva superior pentru a se împlini pentru că nu există acest altceva, toate făpturile raționale din Împărăție ființează într-o mișcare veșnică. Totuși, dacă pentru om unirea cu Dumnezeu va avea un caracter dinamic, aceeași stare va purta și pecetea odihnei desăvârșite. Este vorba așadar de o stare paradoxală: odihna sufletului în Dumnezeu este în același timp o neconținută lărgire pentru a cuprinde nesfârșitul vieții și iubirii Lui. E o nesăturare a dorinței de înțelegere și de cuprindere a acestei vieți. Dar e odihnă, pentru că sufletul nu mai vrea să plece din Dumnezeu, nu mai găsește ceva mai bun în afară de El.

Întarea în Împărăția lui Dumnezeu va însemna începutul pentru creației a nesfârșitei zile a opta, descrisă de părinți atât ca sinteză a mișcării și odihnei creaturilor în Dumnezeu, dar și ca *fericire veșnică*. Izvorul inepuizabil al acestei fericiri va fi vederea a *înseși Fața lui Dumnezeu*.

În loc de concluzii

O sumară evaluare a lumii contemporane din perspectiva învățaturii eshatologice a Bisericii

O analiză a stării lumii de azi din perspectiva raportării ei la adevărurile eshatologice creștine propovăduite de Biserică de două milenii ne arată o realitate dureroasă care definește omenirea contemporană. Dacă în vremurile noastre învățătura eshatologică corectă a Bisericii nu are rezonanță în mod concret, aceasta își are drept cauză denaturarea concepției omului contemporan despre Dumnezeu și om, dar și despre lume, moarte și nemurire sau viața veșnică.

Omul contemporan este rezultatul umanismului inaugurat în epoca iluministă și dezvoltat în liberalism și nihilism, curente care astăzi au dat naștere unei idolatrii moderne cu puternice accente imanentiste. În zilele noastre, din orizontul de ideal și interes al omului este exclusă aproape total orice fărâmbă de transcendent și se caută cu febrilitate imediată palpabilă care produce satisfacții trupești diverse, dar superficiale. În acest sens, adevărurile de credință sunt ajustate la un nivel inferior corespunzător viziunii omului așa-zis liberal.

În epoca actuală, deismul este erezia prezentă în toate palierele vieții umane. Prin deism nu se contestă realitatea lui Dumnezeu, dar se susține o separație de El a omului și a creației. În felul acesta apare o discontinuitate a legăturii și mișcării creației cu întreaga sa istorie spre Făcătorul său, dar și o condescendență permanentă a lui Dumnezeu față de făpturile Sale. În mod natural, dinamica eshatologică este anulată. Libertatea absolută atât de invocată nu mai produce omului nicio sete după un alt fel de viață din planul transcendent.

Atitudinea omului contemporan față de realitatea în care trăiește fizic se datorează inversării a unei ierarhii considerate până recent apodictică. În epoca medievală, lumea era văzută de creștini ca o ierarhie în vârful căreia era Dumnezeu, apoi îngerii și făpturile cerești, apoi omul, urmat de creație (pești, păsări, animale), iar la bază era lumea minerală, pământul, iar dedesubt, iadul cu demonii. Pentru postmodernitate ierarhia aceasta este răsturnată, astfel că în noua ierarhie produsă de industria publicitară, primul nivel este ocupat de bani (aur – lumea minerală), care dictează politicile corporatiste. Urmează apoi lumea vegetală sau plantele, ilustrată de grija ecologică a omului pentru un mediu înconjurător curat. În această

nouă ierarhie chiar și animalele sunt situate deasupra omului, lucru iarăși ușor de realizat dacă se observă politicile pentru protejarea animalelor.

În atitudinea lui față de lume, creștinismul ortodox se definește printr-un pesimism pozitiv sau constructiv, în sensul că el nu caută instaurarea împărăției cerești pe pământ, nici nu luptă pentru a crea o civilizație perfectă, deoarece ar fi imposibil acest deziderat datorită omului supus păcatului, ci, prin neajunsurile acestei existențe terestre, el o caută pe cea de Sus.